

Het sociologisch perspectief laat ons zien dat de samenleving waarvan wij deel uitmaken niet alleen ons doen en laten maar ook ons denken en voelen beïnvloedt. Leren om met een sociologische bril naar de samenleving te kijken, levert je veel op.

Foto: beeboys / Shutterstock

1 WAT IS SOCIOLOGIE?

- **Wat** maakt dat je via het sociologisch perspectief op een andere en nieuwe wijze naar de wereld gaat kijken?
- **Waarom** is sociologie belangrijk voor je toekomstige loopbaan?
- **Welke** rol speelt sociale verandering in het werk van sociologen?

Na het lezen van dit hoofdstuk kun je:

1. uitleggen hoe een socioloog naar de wereld kijkt;
2. uitleggen waarom een mondiaal perspectief nodig is om de samenleving te begrijpen;
3. het belang van het sociologisch perspectief duidelijk maken;
4. het ontstaan van sociologie toelichten;
5. uitleggen hoe de drie hoofdvragen van de sociologie verbonden zijn met de moderne samenleving;
6. begrijpen hoe sociologie zich als wetenschap ontwikkeld heeft.

OPENINGSCASE

Als we in Nederland honderd mensen de vraag stellen: ‘Waarom trouwen mensen met elkaar?’ kunnen we rustig aannemen dat minstens negentig van hen zullen antwoorden: ‘Mensen trouwen met elkaar uit liefde.’ De meesten van ons kunnen zich moeilijk voorstellen dat een huwelijk of relatie zonder liefde gelukkig kan zijn. Om dezelfde reden nemen we aan dat mensen die verliefd worden op elkaar of van elkaar gaan houden, gaan nadenken over samenwonen of een huwelijk. Maar wordt onze partnerkeuze echt alleen maar door persoonlijke gevoelens bepaald? We beschikken over veel aanwijzingen uit sociologisch onderzoek waaruit blijkt dat als het waar is dat liefde en trouwen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, de samenleving – waarvan wij deel uitmaken – de hand van Cupido vasthoudt.

De samenleving kent een aantal ‘regels’ dat voorschrijft wie er wel en wie er niet met elkaar mogen trouwen. Tot 2001 was het in Nederland onmogelijk dat mensen van dezelfde sekse met elkaar konden trouwen, ook al hielden ze zielsveel van elkaar. Maar er bestaan nog meer regels en regelmatigheden. Sociologen hebben geconstateerd dat mensen, met name als zij jong zijn, de neiging hebben om een ongeveer even oude partner te kiezen. En dat mensen, ongeacht hun leeftijd, de neiging hebben om te trouwen met een partner met dezelfde etnische achtergrond, een vergelijkbare sociale achtergrond, een vergelijkbaar opleidingsniveau en dezelfde mate van fysieke aantrekkelijkheid (zie voor

Foto: phase4 / 123RF

meer details hoofdstuk 15 over gezin en hoofdstuk 16 over religie). Mensen bepalen uiteindelijk zelf met wie ze trouwen, maar de sociale omgeving, oftewel de samenleving, reguleert de keuzemogelijkheden in zeer sterke mate (Zipp, 2002).

De beslissingen die wij in ons leven nemen (op het gebied van partnerkeuze en op de meeste andere terreinen) zijn niet eenvoudigweg het resultaat van wat filosofen soms de ‘vrije wil’ noemen. Wat de sociologie ons leert is dat we de wijze waarop onze sociale omgeving ons handelen en onze keuzes beïnvloedt, kunnen vergelijken met de wijze waarop de seizoenen onze kledingkeuze beïnvloeden. Je kiest zelf wat je aantrekt, maar deze keuze wordt behoorlijk beïnvloed door wat voor weer het is.

1.1 Het sociologisch perspectief

Je leert: uitleggen hoe een socioloog naar de samenleving kijkt.

Sociologie kunnen we omschrijven als het *systematisch onderzoek van de menselijke samenleving*. De kern van deze discipline bestaat uit een geheel eigen gezichtspunt dat we de *sociologische visie* of het **sociologisch perspectief** noemen.

1.1.1 Hoe we het algemene in het bijzondere kunnen zien

Sociologie
Een systematisch onderzoek van de menselijke samenleving.

Sociologisch perspectief
Het specifieke gezichtspunt van sociologie waarmee in het leven en gedrag van individuen algemene maatschappelijke patronen zichtbaar worden.

Jaren geleden omschreef de Amerikaanse socioloog Peter Berger (1963) het sociologisch perspectief als *het algemene in het bijzondere zien*. Hij bedoelde dat de sociologie ons helpt om in het gedrag van *bepaalde* mensen *algemene* patronen te ontdekken. Elk individu is uniek, maar de wijze waarop de samenleving inhoudelijk van invloed is op het leven van mensen die tot uiteenlopende categorieën behoren (zoals kinderen en volwassenen, vrouwen en mannen, rijk en arm), kan zeer sterk verschillen.

In dit boek gaan we na hoe groot de invloed is die de samenleving uitoefent op ons gedrag, onze gedachten en gevoelens. We kunnen in de veronderstelling verkeren dat persoonlijke gevoelens de partnerkeuze bepalen en dat dat het hele verhaal is. Maar het sociologisch perspectief laat zien dat onze partnerkeuze wordt beïnvloed door patronen die samenhangen met gender, leeftijd, etniciteit en sociale achtergrond (zie wereldkaart 1.1). We kunnen beter stellen dat liefde een gevoel is dat we koesteren voor mensen die beantwoorden aan het beeld van een geschikte partner dat de samenleving ons heeft bijgebracht.

1.1.2 Hoe we het ongewone in het bekende kunnen zien

In eerste instantie hebben veel mensen de ervaring dat de sociologische visie ertoe leidt dat we *in het bekende het ongewone gaan zien*. Hoe zou je reageren als iemand tegen je zegt: 'Jij past in alle categorieën. Jouw opleiding, achtergrond, leeftijd en geslacht passen op de juiste wijze bij de categorieën die voor mij bepalend zijn. Je zou een fantastische partner zijn. Laten we trouwen.' Dat zou waarschijnlijk best raar voelen, terwijl datingapps zoals Tinder, Lexa, Parship, Badoo of Bumble juist profielen van geschikte kandidaten met antwoorden op dit soort vragen matchen. Het sociologisch perspectief brengt met zich mee dat we het *bekende* idee dat we zelf bepalen hoe ons leven eruitziet, moeten loslaten voor de in eerste instantie *vreemde* gedachte dat de samenleving onze beslissingen en onze ervaringen beïnvloedt. Mensen zijn sociale wezens en hun gedrag wordt in hoge mate beïnvloed en bepaald door de omgang met andere mensen. In de huidige gedigitaliseerde samenleving vindt die beïnvloeding door en omgang met mensen ook grotendeels online plaats.

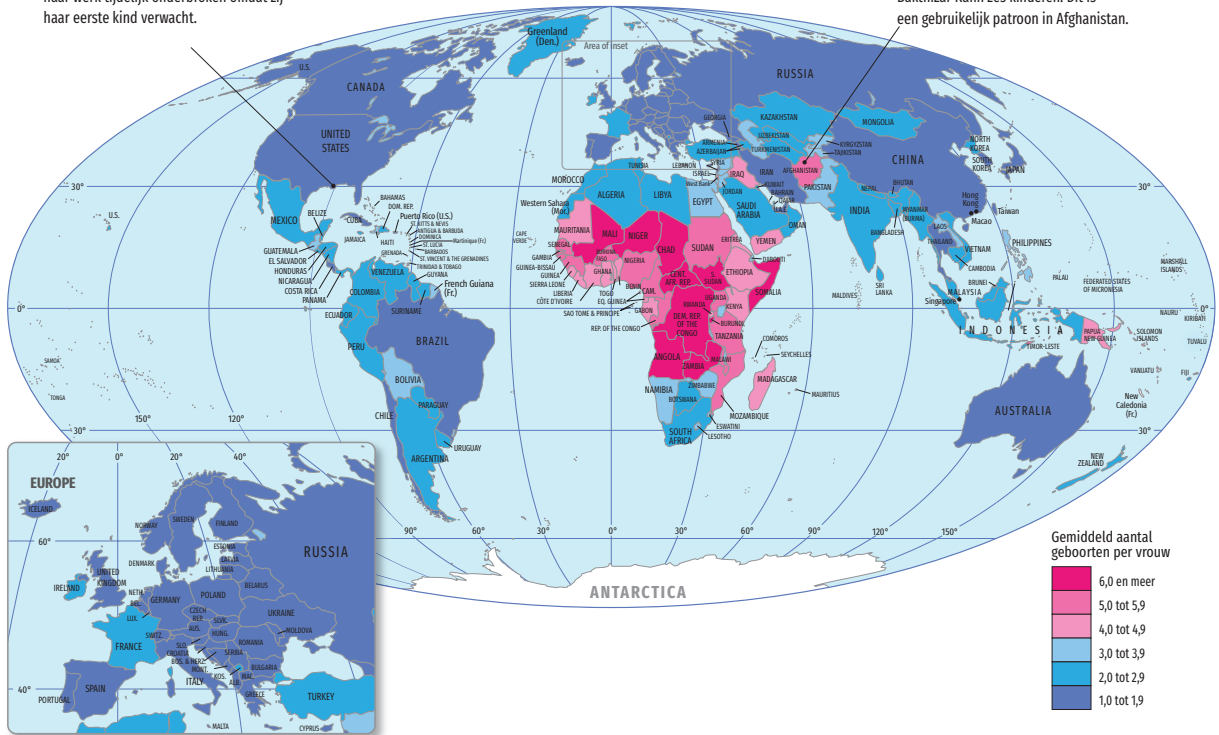
Hoe de samenleving ons beïnvloedt is ons niet altijd onmiddellijk duidelijk. Laten we het besluit om kinderen te krijgen als voorbeeld nemen. Hoeveel kinderen een koppel wil krijgen, lijkt, evenals de partnerkeuze, een persoonlijk besluit van de twee partners. Maar ook hier tekenen zich bepaalde sociale patronen af. Uit wereldkaart 1.1 wordt duidelijk dat vrouwen in Europa gemiddeld één tot 1,5 kinderen krijgen. In India is de 'keuze' 2,2 kinderen, in Cambodja 2,4 en in Niger 7,0.

Vanwaar deze opmerkelijke verschillen? In latere hoofdstukken wordt duidelijk dat vrouwen uit arme landen minder scholing en economische mogelijkheden krijgen, geneigd zijn thuis te blijven en geen anticonceptiemiddelen te gebruiken. In veel westerse landen zorgt de staat voor een (basis)pensioenregeling als je klaar bent met werken; in veel niet-westerse landen zijn je kinderen je pensioenvoorziening, oftewel: je kinderen zullen voor je zorgen als je oud wordt. Ook in

VENSTER OP DE WERELD

• Cindy Rucher, 29 jaar oud, heeft onlangs haar werk tijdelijk onderbroken omdat zij haar eerste kind verwacht.

• Hoewel ze pas 28 jaar oud is, heeft Baktnizar Kahn zes kinderen. Dit is een gebruikelijk patroon in Afghanistan.

WERELDKAART 1.1

Geboortes wereldwijd

Is kinderen krijgen gewoon een kwestie van persoonlijke keuze? Als we de situatie wereldwijd bekijken dan blijkt dat dit niet het geval is. In het algemeen: vrouwen uit arme landen krijgen veel meer kinderen dan vrouwen uit welvarende landen. Kun je een paar redenen voor dit verschil bedenken? Uit dergelijke verschillen kunnen we afleiden dat je leven (als vrouw of als man) er heel anders uit had kunnen zien als je in een andere samenleving was geboren.

Bron: Population Reference Bureau [PRB] (2021)

een land als Nederland is er een duidelijke invloed van de economie op de beslissing al dan niet aan een kind te beginnen. In tijden van crisis worden minder vrouwen zwanger. Het is duidelijk dat de samenleving veel invloed heeft op de besluiten die partners nemen over het aantal kinderen dat zij al dan niet krijgen.

1.1.3 Persoonlijke keuzes in hun sociale context

Kun je een handeling bedenken die persoonlijker en eenzamer is dan zelfdoding? De Franse socioloog Émile Durkheim (1858-1917), een van de pioniers op het terrein van de sociologie, heeft laten zien dat ook een uiterst persoonlijke handeling als zelfdoding onderhevig is aan de invloed van sociale factoren. Durkheim toonde hiermee duidelijk aan hoe sociale factoren het individuele gedrag kunnen beïnvloeden.

Op basis van de officiële cijfers van onder meer de Franse overheid constateerde Durkheim (1966, oorspronkelijk 1897) dat bepaalde categorieën mensen zich eerder van het leven benemen dan andere categorieën. Het zelfdodingscijfer bij mannen, protestanten, welvarende mensen en ongehuwden lag veel hoger dan bij vrouwen, katholieken, joden, arme mensen en gehuwden. Durkheim verklaarde deze verschillen in termen van *sociale integratie*. Mensen met sterke sociale banden zullen minder gauw tot zelfdoding overgaan dan mensen met zwakke sociale banden. Durkheim wijst hier op het karakter van groepsnormen,

zelfs bij een daad die we in eerste instantie zien als een individuele beslissing. In de door mannen gedomineerde samenlevingen die Durkheim onderzocht, hadden mannen veel meer vrijheid dan vrouwen. Maar meer vrijheid betekent ook een groter sociaal isolement en daardoor een hoger zelfdodingscijfer. Protestantenvullen eerder tot zelfdoding overgaan dan katholieken en joden, omdat zij minder gebonden zijn aan tradities. De katholieke en joodse rituelen daarentegen dragen bij tot sterkere sociale banden. Rijkere mensen ervaren meer vrijheid dan arme mensen, maar dat vertaalt zich dus ook in een hoger zelfdodingscijfer.

TABEL 1.1 *Aantal zelfdodingen onder Nederlandse Surinamers per 100.000 personen (95%-bi)*

Een voorbeeld van diversiteit. Het cijfer voor zelfdoding ligt voor Nederlandse Surinamers hoger dan voor mensen met een Nederlandse achtergrond¹ en het verschil tussen mannen en vrouwen is nog groter, ongeacht hun herkomst.

	MANNEN	VROUWEN	TOTAAL
Nederlandse achtergrond	12,9	6,3	19,2
Surinamers totaal	17,1	5,4	22,5
Hindostaanse Surinamers	18,4	5,9	24,3
Creoolse Surinamers	15,6	5,3	20,9

Bron: Garssen et al. (2007)

ZELF AAN ZET

Kun jij uitleggen waarom het risico van zelfdoding bij ongehuwden groter is dan bij gehuwden?

Durkheims analyse houdt, al zijn we ruim 125 jaar verder, nog steeds stand. In tabel 1.1 zie je de zelfdodingscijfers voor twee categorieën van de Nederlandse bevolking. Voor mensen met een Nederlandse achtergrond lag het zelfdodingscijfer in 2007 op 19,2 geregistreerde zelfdodingen per 100.000 inwoners. Dit is lager dan het zelfdodingscijfer van Nederlanders met een Surinaamse achtergrond (22,5). Voor beide groepen geldt dat mannen zichzelf eerder doden dan vrouwen. Bij mensen met een Nederlandse achtergrond ligt het cijfer bij mannen (12,9) meer dan twee keer zo hoog als bij vrouwen (6,3). Bij mannen met een Surinaamse achtergrond (17,1) ligt het zelfdodingscijfer bijna drie keer zo hoog als bij vrouwen met een Surinaamse achtergrond (5,4). In de lijn van Durkheim: het lagere zelfdodingscijfer bij vrouwen weerspiegelt hun geringere sociale keuzemogelijkheden, ofwel hun grotere mate van sociale integratie. Er is bij vrouwen dus sprake van sterke sociale banden. Op basis van deze informatie komen we tot dezelfde conclusies als Durkheim meer dan 125 jaar geleden: in het gedrag van afzonderlijke individuen kunnen we algemene sociologische patronen ontdekken.

.....

1 Tussen 1971 en 2016 werd in Nederland een onderscheid gemaakt tussen autochtone en allochtone Nederlanders. Deze termen werden door de Nederlandse sociologe Hilde Verwey-Jonker ingevoerd als neutraal alternatief voor gastarbeiders of buitenlanders. Sinds 2016 hebben de WRR en het CBS autochtoon en allochtoon, waar te veel negatieve connotaties aan kleven, veranderd in mensen met een Nederlandse achtergrond en mensen met een migratieachtergrond. In dit boek zul je af en toe de termen allochtoon en autochtoon nog tegenkomen als er verwezen wordt naar onderzoek tussen 1971 en 2016. Zie ook de paragraaf 'Inclusiviteit en de gebruikte terminologie in dit boek' in het voorwoord.

1.1.4 Kijken als een socioloog: marginaliteit en crisis

Iedereen kan de wereld vanuit het sociologisch perspectief leren zien. Maar er bestaan twee verschijnselen die daarbij kunnen helpen: een bestaan in de marges van de samenleving en het doormaken van een sociale crisis. Ieder mens voelt zich weleens een buitenstaander. Maar voor sommige categorieën mensen is het buitenstaander-zijn (geen deel uitmaken van de dominante groep) een onderdeel van het dagelijks leven. Hoe groter de marginaliteit van een individu, hoe makkelijker diegene in staat is om het sociologisch perspectief te hanteren. De meeste in Nederland opgegroeide personen met een migratieachtergrond weten welke invloed je etnische afkomst op je leven kan hebben. De Nederlands-Marokkaanse rapper Raymzter vertolkt deze gevoelens in een van zijn songteksten:

*Shit als dit kan mijn dag bederven als ik langs een vrouw loop en ik zie haar dr tas verbergen
Maar mijn vader had het vast nog erger, hij was een Berber; een gast uit de bergen
Maar ik ben hier geboren dat kan je vast aan me horen
Je kijkt me vies aan van achter en eerlijk van voren
Mijn eerlijke woorden doen zeer aan je oren
Met zo'n mentaliteit gaat de wereld verloren
Dus zal ik doorgaan of zal ik kappen ermee
Ik bedoel met elke boot komen er wel een paar ratten mee
Wil je wat kennis neem dat dan maar mee
Best wel dapper van Ray want ik zag echt geen een persoon proberen Marokkanen
wat beter te profileren
Liever zie je ze ons arresteren
Dus ik kwam om jullie dames en heren te leren niet iedereen over één kam te scheren*

Bron: Raymzter, *Kut Marokkanen*, 2003

De meest bevoorrechte mensen zijn geneigd om te denken dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor het leven dat zij leiden en daarmee hun maatschappelijke positie. Eenzelfde redenering zien we bijvoorbeeld bij dunne mensen die veronderstellen dat dik-zijn een keuze, dus eigen schuld, is van de gezettere medemens. Groeperingen die zich meer in de kantlijn van de samenleving ophouden, hebben juist oog voor de negatieve gevolgen die het hebben van een bepaalde etnische achtergrond of het behoren tot een bepaalde sekse of sociale klasse kan hebben. Veel Afro-Amerikanen in de binnensteden van de Verenigde Staten laten via populaire hiphopmuziek hun frustratie blijken. In Nederland is hiphop onder jongeren met een migratieachtergrond ook een belangrijke uitlaatklep voor frustraties als gevolg van achterstelling en discriminatie.

Foto: Dominique Mollee, ANP / Alamy Stock Photo

De meerderheid van de mensen met een Nederlandse achtergrond staat minder vaak stil bij de rol die etniciteit speelt in de samenleving, en staat ook minder vaak stil bij de privileges die ze genieten als dominante meerderheid (zie ook hoofdstuk 12). Voor hen is etniciteit iets wat enkel het leven van mensen met een migratieachtergrond beïnvloedt. Sommige mensen die tot bepaalde groeperingen behoren, zoals vrouwen, homoseksuelen, mensen met een beperking of een chronische ziekte en hoogbejaarden leiden hun bestaan in de marge van de samenleving. Zij zijn zich bewust van bepaalde sociale patronen waar anderen nooit aan denken. We kunnen beter uit de voeten met de sociologische visie als we afstand nemen van onze gewoonten en ons leven weer met hernieuwde nieuwsgierigheid bekijken.

Perioden waarin de samenleving veel verandering ondergaat of in een crisis verkeert, kunnen ons uit ons evenwicht brengen en ons bewegen tot het aannemen van de sociologische visie. De Amerikaanse socioloog C. Wright Mills (1959) illustreerde dit aan de hand van de crisis uit de jaren dertig van de vorige eeuw. Als je in die tijd werkloos werd, beschouwden de meeste mensen het als hun eigen schuld dat zij geen werk konden vinden of waren ontslagen. Maar toen het werkloosheidspercentage

tot 25 procent was gestegen, moesten degenen die geen werk hadden wel onderkennen dat hun leven door sociale factoren werd beïnvloed. In plaats van te denken dat er iets mis met hen was omdat zij geen werk konden vinden, benaderden zij hun situatie sociologisch. Zij beseften dat er geen baan meer te vinden was omdat de economie in elkaar was gestort. Mills was van mening dat mensen die gebruikmaken van wat hij de ‘sociologische verbeeldingskracht’ noemde, een beter inzicht krijgen in het functioneren van de samenleving en de wijze waarop deze hun leven beïnvloedt.

ZELF AAN ZET

Denk jij dat de wereldwijde coronacrisis, die begin 2020 begon, heeft gezorgd voor een grotere sociologische verbeeldingskracht bij mensen? Denk bijvoorbeeld aan de discussies over de positie van de overheid, het RIVM en de wetenschap, of over de verschillende maatregelen zoals mondkapjes en 1,5 meter afstand houden.

SOCIOLOGIE IN HET DAGELIJKS LEVEN

Het sociologisch voorstellingsvermogen

De kracht van het sociologisch perspectief schuilt niet alleen in het feit dat het inzicht geeft in het individuele bestaan, maar ook in de veranderingen die de samenleving ondergaat. Volgens de Amerikaanse socioloog C. Wright Mills worden armoede, werkloosheid, criminaliteit en andere sociale problemen niet door persoonlijke tekortkomingen van individuen, maar vooral door de samenleving veroorzaakt. Het sociologisch perspectief creëert eenheid onder de mensen door persoonlijke *problemen* tot maatschappelijke *vraagstukken* te transformeren. Mills (1959, pp. 3-5) zegt het volgende over de behoefte aan sociologische verbeeldingskracht:*

‘Wat gebeurt er als de samenleving industrialiseert? Een boer of knecht wordt arbeider, een feodale heer** of grootgrondbezitter wordt geliquideerd of gaat verder als zakenman. Een man heeft werk als de zaken goed gaan en raakt werkloos als het slecht gaat. Een man vat nieuwe moed als zijn beleggingen renderen en zit aan de grond als hun waarde daalt. En wat gebeurt er als er een oorlog uitbreekt? Een verzekeringsagent gaat raketten lanceren, een winkelbediende wordt scherpschutter, vrouwen zitten alleen thuis, kinderen groeien op zonder vader. We kunnen het leven van een individu en de geschiedenis van een samenleving alleen begrijpen als we beide aspecten in ogenschouw nemen. Toch definiëren mensen de problemen die zij onderkennen gewoonlijk niet in termen van historische veranderingen [...] En meestal koppelen ze hun eigen wel en wee ook niet aan het wel en wee van de maatschappij waarin zij leven. De gemiddelde mens is zich

zelden bewust van de nauwe relatie tussen de patronen in zijn eigen bestaan en de loop van de wereldgeschiedenis, en weet dus meestal niet wat deze relatie voor zijn eigen toekomst en die van de samenleving betekent. De gemiddelde mens mist het vermogen om de wisselwerking tussen de mens en de samenleving, zijn biografie en de historie, het individu en de buitenwereld te begrijpen [...]

Wat mensen nodig hebben [...] is het vermogen om te begrijpen wat er in de wereld gaande is. Dit vermogen [...] zouden we het sociologisch voorstellingsvermogen kunnen noemen.’

Vragen

1. **Wat zijn in het denken van Mills de verschillen tussen persoonlijke problemen en maatschappelijke vraagstukken?**
2. **Zullen de maatschappelijke gevolgen van de digitale revolutie vergelijkbaar zijn met die van de industriële revolutie? Kun je zelf enkele sociologische trends bedenken die een gevolg zijn van de grote rol van sociale media?**
3. **Hoe zouden we met behulp van de sociologische verbeeldingskracht de wereld beter kunnen begrijpen, of zelfs veranderen?**

* Mills gebruikt de term ‘man’ en het mannelijk voornaamwoord niet alleen voor mannen maar ook voor vrouwen. Zelfs een uitgesproken maatschappijcriticus als Mills volgt de in zijn tijd conventionele schrijfgewoonte ten aanzien van geslacht.

** Het feodalisme is een leenstelsel waarin een leenheer grond in gebruik gaf aan leenmannen, die in ruil voor bescherming door de leenheer hiervoor verschillende diensten moesten leveren (militaire diensten en belastingen in geld en/of goederen). Europa was van ongeveer 500 tot 1500 een grotendeels feodale samenleving.

1.2 Het belang van een mondiale visie

Je leert: uitleggen waarom een mondiaal perspectief nodig is om de samenleving te begrijpen.

Mondiaal of globaal perspectief

Het bestuderen van de wereld in zijn geheel en de plaats die onze samenleving daarin inneemt.

Hoge-inkomenslanden

De rijkste landen met de hoogste algemene levensstandaard.

Middeninkomenslanden

Landen met een levensstandaard die we, als we de wereld in zijn geheel bekijken, gemiddeld kunnen noemen.

Lage-inkomenslanden

Landen met een lage levensstandaard, waarvan de meeste inwoners arm zijn.

Mensen in hoge-inkomenslanden kunnen zich nauwelijks een voorstelling maken van het leed dat zich in grote delen van de wereld afspeelt. Dit gezin uit Zambia ontbeert alle zekerheden die voor ons vanzelfsprekend zijn. Kinderen die in arme landen geboren worden hebben een kans van slechts vijftig procent dat zij de leeftijd van een volwassene bereiken.

Foto: Jake Lyell / Alamy Stock Photo

Na de Tweede Wereldoorlog heeft de nieuwe informatietechnologie de verste uithoeken van de wereld dichterbij gebracht. We communiceren nu met evenveel gemak met onze burens als met mensen aan de andere kant van de wereld. Daarnaast heeft de uitvinding van de transportcontainer rond het midden van de twintigste eeuw gezorgd voor een enorme toename aan producten die van over de hele wereld met groot gemak verscheept worden. Deze ontwikkelingen hebben er mede toe geleid dat veel academische disciplines een **mondiaal** c.q. **globaal perspectief** hanteren: *het bestuderen van de wereld in zijn geheel en de plaats die onze samenleving daarin inneemt*. Welke betekenis heeft het globale perspectief voor de sociologie?

In de eerste plaats: een globaal bewustzijn is een logisch verlengstuk van het sociologisch perspectief. Sociologie laat ons zien dat onze positie in de samenleving zeer veel invloed heeft op de ervaringen die we in ons leven opdoen. We mogen dan ook aannemen dat de positie die onze samenleving in de wereld inneemt alle leden van onze samenleving beïnvloedt. Het is vaak verhelderend om over grenzen heen te kijken.

De wereld kent ongeveer 200 landen, die we aan de hand van het niveau van hun economische ontwikkeling in drie brede categorieën kunnen onderverdelen (zie wereldkaart 9.1). **Hoge-inkomenslanden** zijn landen met de hoogste algemene levensstandaard. In deze categorie vallen ongeveer vijftig landen, waaronder Zweden, Noorwegen, Nederland en andere West-Europese landen, de Verenigde Staten en Canada, Argentinië, Zuid-Afrika, Israël, Saoedi-Arabië, Japan en Australië. Gezamenlijk leveren deze landen de meeste goederen en diensten en hun inwoners bezitten het merendeel van de rijkdommen die de wereld te bieden heeft. Economisch gezien hebben de inwoners van deze landen het goed; ze zijn welvarend. Dit is niet het geval omdat zij intelligenter zijn of harder werken dan anderen, maar omdat zij het geluk hebben dat zij in een rijk deel van de wereld zijn geboren.

De **middeninkomenslanden** vormen de tweede categorie. Dit zijn landen met een levensstandaard die we, als we de wereld in zijn geheel bekijken, gemiddeld kunnen noemen. Het zijn ongeveer tachtig landen, met daaronder veel Oost-Euro-

pese landen, sommige Afrikaanse landen en vrijwel alle Latijns-Amerikaanse en Aziatische landen. De inwoners van deze landen wonen zowel op het platteland als in steden en verplaatsen zich zowel te voet als per dier, tractor, scooter, fiets of auto. In de meeste middeninkomenslanden bestaat grote sociale ongelijkheid; sommige mensen zijn extreem rijk (in Noord-Afrikaanse landen bijvoorbeeld degenen die tot de zakelijke elite behoren), maar de meesten leven onder slechte omstandigheden (behuizing, voedsel), bijvoorbeeld in de sloppenwijken van Mexico-Stad of van Lima in Peru.

De overige landen (ongeveer zestig) vormen de **lage-inkomenslanden**, landen met een lage levensstandaard, waarvan de meeste inwoners arm zijn. De meeste van de armste landen liggen in Afrika, de andere in Azië. Kenmerkend voor deze landen is dat sommige mensen extreem rijk zijn, maar dat de meeste mensen onder erbarmelijke omstandigheden leven (slechte woonsituatie, onveilig water, voedselgebrek) en, wat misschien

nog wel het lastigste voor hen is, weinig mogelijkheden hebben om hun situatie te verbeteren.

In hoofdstuk 9 beschrijven we de oorzaken en de gevolgen van rijkdom en armoede. Maar in elk hoofdstuk van het boek vergelijken we de situatie in de rijke westerse landen met die in andere landen. We doen dat om vier redenen:

1. *Het leven dat we leiden wordt gevormd door het land waarin we leven.* Eerder bleek dat vrouwen in rijke en arme landen, gelet op het aantal kinderen dat zij krijgen, een totaal verschillend leven leiden (zie wereldkaart 1.1). Om onszelf en de levenssituatie van anderen te kunnen begrijpen moeten we enig inzicht hebben in de verschillen tussen samenlevingen. Dit is een van de redenen om aandacht te besteden aan de in het boek opgenomen wereldkaarten.
2. *De contacten tussen samenlevingen zijn zeer sterk toegenomen.* Historisch gezien hadden landen vooral oog voor hun buurlanden. De informatietechnologie heeft ervoor gezorgd dat beelden, geluiden en documenten binnen enkele seconden over de gehele wereld verstuurd kunnen worden. Een van de effecten van internet is dat mensen over de gehele wereld dezelfde voorkeuren ontwikkelen op het gebied van voedsel, kleding en muziek. Ook de toegenomen mogelijkheden om te reizen – denk aan relatief goedkope vliegvakanties – hebben de contacten tussen mensen uit verschillende landen vergroot. Rijke landen, zoals de Verenigde Staten, hebben invloed op wat er in andere landen gebeurt (Big Macs, hiphopmuziek, Engels als tweede taal). Sociale problemen in arme landen zijn vaak het gevolg van hun productie voor rijke landen, denk bijvoorbeeld aan ongelukken in de kledingindustrie of mijnbouw. De recente groepen vluchtelingen die vanuit Afrika en het Midden-Oosten als gevolg van onder andere oorlogen naar Europa komen, intensiveren ook de contacten tussen mensen. Tegelijkertijd ontstaat er maatschappelijke onrust en discussie over de komst van deze mensen. Maar de wereld heeft ook invloed op wat er in rijke landen gebeurt. De duidelijkste voorbeelden van deze wederzijdse invloed zijn te vinden in restaurants en supermarkten. Nog geen veertig jaar geleden was er in Nederland hooguit een verdwaald Italiaans of Chinees restaurant te vinden en was een groente als paprika niet of nauwelijks verkrijgbaar. Vandaag de dag kun je bijna overal in Nederland kiezen tussen bijvoorbeeld Thais of Argentijns eten. In supermarkten zijn ondertussen vele ‘nieuwe’ soorten groenten, fruit en kruiden elke dag, vaak vers, te koop.
3. *Veel sociale problemen waarmee de westerse wereld geconfronteerd wordt, zijn elders veel ernstiger.* Armoede bestaat ook in de westerse wereld, maar doet zich in Latijns-Amerika, Afrika en Azië op veel grotere schaal voor en vormt daar ook een ernstiger probleem. Ook in de westerse wereld worden vrouwen achtergesteld, maar in arme landen en sommige rijke niet-westerse landen, zoals Saoedi-Arabië en de Verenigde Arabische Emiraten, is de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen veel groter. De mondiale klimaatcrisis, de opwarming van de aarde, heeft in arme landen eerder verstrekende gevolgen dan in rijke landen. De coronapandemie laat eveneens zien dat de snelheid van het vaccineren van de bevolking erg verschilt tussen het rijke westen en de rest van de wereld, hoewel er binnen de westerse wereld ook veel verschillen waren – in de VS waren veel meer coronadoden te betreuren dan in Europa. Tegelijkertijd waren er binnen Europa ook grote verschillen tussen landen.
4. *Globaal denken helpt ons om meer inzicht in onszelf te krijgen.* Het is een heel andere ervaring om op straat te lopen in een stad in de westerse wereld dan

bijvoorbeeld in een wijk met illegale woningen in Madras, India. In deze buurten in Madras heerst een groot gebrek aan elementaire bestaansmiddelen, maar de steun die familieleden van elkaar ondervinden is groot. Waarom voelen veel arme mensen zich in de westerse wereld dan kwaad en eenzaam? Is materieel bezit, dat in onze definitie van een ‘rijk’ leven een centrale positie inneemt, wel een adequate maatstaf voor het welzijn van mensen?

Samenvattend: in een wereld waarin de onderlinge contacten tussen mensen voortdurend toenemen, kunnen we onszelf alleen begrijpen naar de mate waarin wij anderen begrijpen. Sociologie nodigt ons uit om op een andere manier naar de wereld om ons heen te kijken. Is het de moeite waard om deze uitnodiging te accepteren? Wat levert het op als we in de praktijk vanuit het sociologisch perspectief te werk gaan?

ZELF AAN ZET

Stel dat je ergens in Nigeria in een dorpje op het platteland geboren zou zijn, hoe zou jouw dag er dan uitzien?

1.3 Het sociologisch perspectief in de praktijk

Je leert: het belang van het sociologisch perspectief duidelijk maken.

Het hanteren van het sociologisch perspectief is in veel opzichten zinvol. In de eerste plaats: sociologie speelt een belangrijke rol in de totstandkoming van de wetten en overheidsmaatregelen die ons leven beïnvloeden. In de tweede plaats: op individueel niveau bevordert het sociologisch perspectief onze persoonlijke groei en bewustwording. En in de derde plaats: een studie van de sociologie is een uitstekende voorbereiding op de arbeidsmarkt.

1.3.1 Sociologie en overheidsbeleid

Sociologen dragen met hun sociologische kennis op talrijke manieren bij tot het ontwikkelen van het beleid van overheden, de wetten en de regels die reguleren hoe mensen in een bepaalde gemeenschap leven en werken. Of het nu gaat om het verminderen van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen of om wetten met betrekking tot huwelijk of lhbtqia+-rechten.² In Nederland werken veel sociologen bij de lokale of nationale overheid en bij onderzoeksbureaus die in opdracht van de Nederlandse regering allerlei informatie over de samenleving verzamelen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), die beide jaarlijks vele rapportages publiceren over de Nederlandse samenleving (zie ook hun websites waar veel van deze rapporten en cijfers te downloaden zijn: www.scp.nl en www.cbs.nl).³

1.3.2 Sociologie en persoonlijke groei

Het hanteren van het sociologisch perspectief maakt ons actiever en bewuster, en zorgt ervoor dat we kritischer gaan denken. De sociologie heeft vier positieve effecten:

1. *Aan de hand van het sociologisch perspectief kunnen we nagaan wat er wel en niet klopt aan het ‘allegaars denken’.* We nemen van alles voor vanzelf-

.....

2 De letters van de afkorting lhbtqia+ staan voor lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender, queer, interseks en aseksueel. De + geeft aan dat er nog meer mogelijkheden zijn.

3 Voor zover niet nader aangeduid zijn de cijfers over Nederland in dit boek afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek, zie www.cbs.nl. De cijfers zijn digitaal te raadplegen via Stat-Line. Wanneer niet de cijfers maar publicaties van het CBS zijn gebruikt, zijn deze te vinden in de literatuurlijst.